

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Firat University Journal of Social Science
Cilt: 16, Sayı: 2 Sayfa: 215-226, ELAZIĞ-2006

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN SİYASAL İKTİDARI ETKİLEME YÖNTEMLERİ

*The Influence Processes of Non Government Organization on Political
Power*

Abdullah ÇELİK

*Harran Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi
Bölümü. e-mail: acelik@harran.edu.tr*

Şuayip AYKANAT

*Harran Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi
Bölümü.*

ÖZET

Bu çalışmada sivil toplum örgütlerinin siyasal iktidar ile ilişkileri ve siyasal iktidarı etkileme yöntemleri incelenmiştir. Buna koşut olarak da sivil toplum örgütlerinin oluşumu, bunların amaçları ve etkileri hakkında bilgi verilmiş ve siyasal iktidarı etkileme yöntemleri üzerinde durulmuştur. Sivil toplum kuruluşları, siyasal iktidarı, siyasal açıdan “lobby” yöntemiyle etkiledikleri gibi hukuki yöntemlerden olan halk oylaması yaparak ve bazı konularda da raporlar hazırlayarak siyasal iktidarın almış olduğu ya da alacağı kararları etkilemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Örgütü, Halk Oylaması, Miting, Kamu Sımsarlığı.

ABSTRACT

In this study the relationships of Non Governmental Organizations with political power and the methods of influencing political power were examined. In parallel to this, information on the formation of non governmental bodies, their objectives and effects was given and the methods of their influencing political power were dealt with. Non governmental bodies influence the political power not only with politically “lobby” methods but also they conduct public opinion polls and prepare reports on some topics to put impact on the decisions taken or to be taken by political power.

Key Words: Non Government Organization, Referendum, Meeting, Lobby.

Giriş

Siyasal sistemler, rasyonel ve hukuksal çerçeveden ayrılmadan; birey-devlet ilişkisini sağlıklı bir şekilde yürütmek ve bireyin istemlerini sistemin merkezine iletmek için sivil toplum örgütlerine gereksinim duyarlar. Siyasal sistemin işlevlerini en nesnel bir biçimde yerine getirebildiği ülkeler sivil toplum örgütlerinin bulunduğu ülkelerdir. Fren ve karşı fren görevini siyasal sistemlerde devletin bir organı olan “yargı” erki yerine getirirken, devletin dışında da sivil toplum örgütleri bu görevi yerine getirmektedirler.

İktisadi kuruluşlar ve dolayısıyla büyük sermaye artık uluslararası düzeye kaymıştır. Avrupa’da “ulus devlet”in egemenlik öğelerinin bir bölümü üst birimlere aktarılmaktadır. Bu çerçevede sivil toplum örgütlerin politikayı etkilemesi, onu günlük hayata çekmesi ve devletin tüm kademelerinde yönetici ve politikacılarla sürekli etkileşime girmesi kaçınılmaz görünmektedir (Yerasimos, 2001: 14).

Sivil toplum sözcüğünün çıktığı ilk yıllarda, kendisine daha çok ideolojik bir anlam yüklenmiştir. Marks’ın burjuvazinin proleterya (işçi sınıfı) üzerinde kurulmuş egemenliği ve Gramsci tarafından fikir, din ve ahlak gibi anlamlar yüklenmesi bu dönemde olmuştur. Sivil toplum sözcüğü zamanla anlamına yakın bir şekilde, devlet dışında yer alan ve özel kişileri ilgilendiren her şey olarak belirtilmiştir.

Sivil toplum örgütlerinin siyasal sistemi siyasi yönden ve hukuki açıdan olmak üzere iki şekilde etkilemektedir. Sivil toplum örgütleri siyasi açıdan meclis üyeleri üzerinde baskı kurarken; halk oylaması, araştırma ve rapor gibi yöntemlerle hukuki açıdan gerekli istemleri girdilere dönüşmesini de sağlamaktadırlar. Bu çalışmada, sivil toplum örgütlerinin amaçları doğrultusunda hareket etmeleri ve siyasi iktidarca alınmış sağlıklı ve yararlı kararları desteklemeleri, yanlış kararların karşısında bir duruş almaları ileri sürülmektedir.

Sivil Toplum

Sivil toplum sözcüğü tarihsel gelişim içinde farklı nitelendirmelerle anlamlandırılmıştır. Sivil toplumdaki “sivil” kavramının kökü şehir hayatının beraberinde getirdiği haklar ve yükümlülükler anlamına gelir (Mardin, 1983: 1918).

Batı siyasal sisteminde sivil toplum kavramı, 18. yüzyılın sonlarına kadar, daha mükemmel, daha iyi bir siyasal sisteme varmak ve siyasal sistemin onsuz olamayacağını bireyin hak ve yükümlülüklerini belirtmek için kullanılmıştır (Keane, 1993: 47).

17 ve 18. yüzyıllarda liberalizmin temsilciliğini yapan John Locke da “sivil topluma” yeni bir anlam kazandırmış; Thomas Hobbes ile birlikte, “Devlet’e göre bir farklılaşmayı belirtmek için” kullanmışlardır (Akal, 1995: 37).

Sözcüğün felsefi temelleri büyük ölçüde Hegel tarafından atılmıştır. Hegel “sivil toplumu siyasal toplumun karşıtı olarak devlet dışındaki kurumları ve yaşam süreçlerini ifade eden” (Ansiklopedik Siyasal Terimler ve Örgütler Sözlüğü, 1992: 117), “kazanç, şahsi mutluluk ve kişi statüsünün korunması gibi hayat kesitlerinin toplu olarak yaşanmış şeklidir” olarak açıklar (Mardin, 1983: 1920). Aynı şekilde Hegel, siyasal toplumdan uzak ve devletle bütünleşmiş bir idealist devleti savunurken, vardığı nihai nokta bireyin, ahlaki olgunluğa ancak sivil toplumla varılacağını söyler. Marks’a göre ise, sivil toplum sözcüğü, özel sermaye ile ücretli emeğin “siyaset dışı” ilişkisinde ifadesini bulan, burjuvazinin *proleterya* üzerindeki tarihsel olarak kurmuş egemenliği içerdiğini belirtmektedir (Keane, 1994: 56).

Gramsci, sivil toplumun temelini “etik içeriği” oluşturduğunu politik toplumun (devletin) karşısına koymaktadır. Sivil toplumda dünya görüşleri, felsefe ve dinleri, bütün zihni ve manevi eylemleri de kapsamaktadır. Başka bir ifade ile “özel kesimin tümünü içermekte ve fertlerin ihtiyaçlarını, aileyi, hukuku, dernekleri kapsamakla kalmayıp fikir, din, felsefe ile ahlakı da bünyesinde taşımaktadır” (Kayalar, 1990: 5).

Çağdaş Sivil Toplum

Sivil toplumun gelişimi İskoç aydınlanmasının toplumsal hayat içinde varoluşsallığın karşıtlıkları arasında bir sentez arayışına bağlı olmuştur. Bu arayış, toplum karşısında birey, kamu karşısında özel, özgecilik karşısında bencillik, duygu karşısında akıl etrafında olmuştur. Sivil toplumun öğeleri, çoğulluk, kamusalılık, özellik ve yasallıktır. Ancak, sivil toplum içindeki topluluklarda çoğulluk, onların birbirlerine karşı özerkliklerini; kamusalılık, birbirlerine karşı sorumluluklarını; özellik, birbirlerine karşı bireyselliklerini; yasallık ise, tabi olacakları ortak çerçevelerini sağlar (Sarıbay, 1998: 108).

Sivil toplum ne “sivil burjuva toplumu” ne de “radikal bir devrimle aşılacak bir alan” olarak kabul edilmekte (Kayalar, 1990: 7); tersine, bir medeniyet tarihi olarak benimsenmektedir. Ortaçağda toplumun siyasal gücün egemenliğinden kurtulması (Mardin, 1983: 1920) ve bireyin temel alınması, bu anlamda yapılmış özgürlük mücadeleleri toplumsal sistemin bir versiyonu olarak sivil toplum sözcüğü olarak ortaya çıkmıştır.

Çağdaş siyasal sistemlerde sivil toplum örgütleri önemli bir yer tutmaktadırlar. Toplumların her bireyin iradesinin yansıdığı siyasal sistemlerde, birey-devlet etkileşimini nesnel bir siyasal süreçte istikrarlı ve şiddetsiz devam edebilmesi için; “güçlü bir sivil

toplum” olgusunun ilgili sistemde kabulü ve siyasal arenada bağımsız çalışmasını teşvik edilmesi gerekmektedir (Atar, 1997: 90).

Sivilleşme, sanayileşme ile başlamaktadır. Bireyin olanak ve fırsatlarını ipotek altına alan geleneksel kapalı toplumlar, bu yapıyla sivilleşmenin en önemli engelidir. Sivil toplum geleneği olarak adlandırılan olgu Batı geleneğinin bir parçasıdır. Sivil toplum olgusu, devletin dışında bir güç odağı, bir iktidar alanıdır. Bu alan, karşılıklı hoşgörü içinde değil mücadeleler sonucu gelişmiş, hem kamu sahasında bir yeniden paylaşım hem de otoritenin meşruiyetini nereden aldığı konusunda bir arayış değişikliğine yol açmıştır. Bu hareketlerin değişimi zorlamış ya da hızlandırılmış olduğu bir gerçekse de; esas dinamik, sistemin toplumsal istemleri kapsamada yetersiz kaldığı dönemlerde sivil toplum hareketlenmelerine yol açmıştır (Doğan, 2000: 23).

Sivil toplumun Batı’daki gibi gelişebilmesi için devletin taşıması gereken iki temel nitelik vardır. Bunlardan biri hukuk devleti, diğeri de faaliyetleri itibariyle sınırlı devlettir. Bunlarla birlikte sivil toplumun gelişimi serbest piyasadaki rekabet ilkesine göre de oluşmaktadır. Devlet taraf olunca, sivil toplum örgütleri arasındaki dengeyi bozabilmektedir. Bu nedenle, sağlıklı, hakkaniyete dayalı bir sivil toplumun gelişebilmesi için devletin ideolojik değil, hukuk devleti olması gerekmektedir (Çaha, 1999: 71-72).

Sivil toplum örgütleri genellikle kendilerini gösterebilmek için en azından bazı nitelikleri taşımak zorundadırlar. Bu nitelikler;

-Sivil toplum örgütlerinin, örgütlenme yeteneğinin var olduğunu potansiyel bütün üyelerine kabul edebilecek bir yetkiye sahip olmaları,

-Hükümetin amaçları ile sivil toplum örgütlerinin amaçları uyum içinde olmalı,

-Güçlü onaya sahip olmaları (özellikle pazarlıklarda güçlü bir konumda olmaları)dir. (Kavanagh and Jones, 1991: 227).

Sivil Toplum Örgütleri ve Baskı Grupları

Sivil toplum örgütlerinin siyasal iktidarı etkileme yöntemlerinden söz ederken aynı zamanda sivil toplum örgütleri bir baskı görevini de görmektedirler. İnsanlar belirli amaçlarını gerçekleştirebilmek üzere oluşturdukları uzmanlığa dayalı gruplara çıkar grupları denilmektedir. Çıkar grupları bir yönden siyasal sistemi etkileme noktasında işlevlerde buldukları için baskı grubu niteliğini alırlar. Bu yönüyle baskı grupları fikirden eyleme doğru harekete geçip, iktidara çıkarları doğrultusunda işlem yaptırmaya çalışırlar (Dönmezer, 1990: 232-243).

Sosyal güçlerin örgütlendiği farklı meslek kuruluşları ve derneklerin, sendikaların bir bütün olarak iktidarı kendi amaçları yönünde baskı yapmaya çalışmaları, birer baskı

grupları olduklarını göstermektedirler. Diğer bir ifade ile amaç ve çıkarları doğrultusunda siyasal iktidar üzerine baskı yapan gruplara baskı grupları denilmektedir (Koçak, 2002: 61). Baskı gruplarının işlevleri ise; temsil, iletişim ve denetimdir (Turan, 1986: 47-48). Sivil toplum örgütleri siyasal iktidarı etkileme yöntemine gittikleri düşünülürse birer baskı gruplarıdır.

Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal Sistemi Etkileme Yöntemleri

Sivil toplum örgütleri siyasal sistemi değişik yöntemlerle etkileyebilmektedirler. Bu etkileme yöntemleri genel olarak “siyasal açıdan” ve “hukuki yolla” olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır.

Siyasal Açıdan Etkileme

Sivil toplum örgütleri kendi istem ve amaçlarını iktidara iletme ve kabul ettirme konusunda zaman zaman siyasal ilişki içinde olurlar. Bunun doğal sonucu olarak iktidarı amaç edinen siyasal partilerle birlikte hareket edebilirler. Kendi üyelerini aynı siyasal parti ile özdeşleştirebilirler. Sendikaların İngiltere’de İşçi Partisi aracılığıyla faaliyetlerini yürütmeleri ve “lobby” (*kamu simsarlığı*) uğraşılarda bulunmaları siyasal açıdan iktidarı etkilemeye bir örnektir. Kamu simsarlığı ise, yasama meclisi koridorlarında meclis üyeleri ile irtibat kurarak, çıkması istenen bir yasayı çıkarmak ya da çıkması istenmeyen bir yasanın çıkmasını önlemek için girişilen faaliyetlerin toplamıdır. Öte yandan, sendikalar, hemfikir olduğu iktidar partileri ile ilişkileri, danışma ve bazı durumlarda da kararlara doğrudan katılma şeklinde de olabilmektedir (Işıklı, 1990: 130-131).

Sendikalar, bazen belirli bir siyasal partiyi iktidara taşımak ya da güçlü kılmak için üyelerinden o siyasal partiye oy vermesini isteyebilmektedirler. Örneğin, DİSK 12 Ekim 1975 ara seçimlerinde başta üyeleri olmak üzere kamu oyunda bir siyasal partiye oy verme isteminde bulunmuştur (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1996: 313).

Ayrıca, Türk- İş, Hak-İş ve DİSK’in yanı sıra bazı meslek odalarının katılımıyla 1993’te oluşturulan *Demokrasi Platformu* ile birlikte, 1997’de dört büyük sendika (Türk- İş, Hak-İş, DİSK, TİSK) ve TOBB birleşerek “*Sivil İnisiyatif*” adı altında bir araya gelerek; “sadece doğrudan temsil edilen işçilerin değil, aynı zamanda sendikasız işçinin, memurların, emekli dul ve yetimin haklarını korumak için bir araya geldikleri”ni belirtmişlerdir. İşçi, işveren ve esnafı bir araya getiren bu inisiyatifin temel amacı çalışma yaşamına ilişkin sorunları siyaset alanına aktarmak ve bir sivil toplum örgütü olarak taraftarlarının çıkarlarını koruma ve geliştirme işlevini yerine getirmek değil, “devletin birliğini ve bütünlüğünü korumak” gibi genel milli güvenlik siyasetine ilişkin amaçları da güdebilmektedirler (Tosun, 2001: 340).

Devletin iş piyasasında düzenleyicilik faaliyetleri olduğu düşünülürse, sendikalar siyasal faaliyette bulunarak, işgücünün yararına olan yasaların yürürlüğe konulmasında etkili olabilmektedir. Bu durumda sendikalar gerek siyasal partilerle gerekse mecliste siyasal faaliyetlerde bulunarak iktidarı siyasal açıdan etkilemeye çalışmaktadırlar. Bu ilişki bazen sendikaların üyelerine yönelik ya da ilgili üyelerin aynı hedefi güden ya da aynı düşünceyi paylaşan partilere oy verme noktasında istemi şeklinde de olabilmektedir. Türkiye’de 1973 seçimleri sonucunda (A) Partisi’nden beş ve (B) Partisi’nden iki olmak üzere yedi sendikacı aktif olarak siyasete girmişlerdir (Işıklı, 1990: 353). Aynı şekilde, büyük sendikaların genel başkanları, 1995’te (C) Partisi’nden; 1999’da (D) Partisi’nden ve 2002 tarihinde yapılan genel seçimlerde (E) Partisi’nden milletvekili seçilmişlerdir. Sendikaların bu yöntemi benimsemeleri iktidarı daha çok etkilemeği amaçlamaktadırlar.

Meclis Üyeleri Üzerinde Etkileri

Sivil toplum örgütleri seçimlerde kendilerine dostça yaklaşan siyasetçileri destekler ve dostça yaklaşım göstermeyen siyasetçileri desteklememe kararını alabilmektedirler (Westin, 1962: 324).

Sivil toplum örgütleri, ilgili üyelerinin çıkarları ve taleplerini iktidara iletmede, iktidarın üyeleri ile doğrudan ilişki içerisinde bulunabilirler. Ülkemizde 1968–69 döneminde, (A) Bankası’nın menkul teminat karşılığı esnaf ve sanatkarlara kredi verilmesi öngörülmüştür. Bu öneri bir milletvekili tarafından yapılmıştır. Amaç, esnaf ve sanatkarlar odalarına yararlanacakları yasaları çıkarmaktır (Akad, 1976: 121-122). Kamu oyunun büyük bölümünü arkasına almış sivil toplum örgütleri sistemi etkilemede ya da kendisiyle görüşmede etkin bir rolü olabilir. Parlamenter rejimlerde hükümet ya da hükümet üyeleri, önemli kararların alınışında sivil toplum örgütleri yöneticileriyle müzakereye oturlularsa ilgili rejimin teorisiyle ters düşer. Ancak, bu tür uygulamalar da vardır (Çam, 1977: 205).

Sivil toplum örgütleri bazen de yasama organı üzerinde etkili olabilirler. Yasaların çıkarıldığı dönemlerde yasama erki ile etkileşim içine girerek yasaların kendi istemleri doğrultusunda çıkmasını sağlayabilirler. Yürütme erki üzerinde de sivil toplum örgütleri etkili olmaya çalışırlar. Sivil toplum örgütleri yasama ve yürütme gücünü etkileyecek özel ajanlar kullandıkları zaman “*lobby*” i meydana getirirler. Sivil toplum örgütlerinin oluşturdukları bu baskı, bir konuda organize olmuş kamu oyunun siyasal yapıya taşınmasıdır (Yücekök, 1987: 68).

Güçlü hükümetin meclise egemen olduğu sistemlerde yasama erkini etkilemek zordur. Bu nedenle bu tür sistemlerde yasaların çıkarılmasını gerektiren alanlarda

bürokrasiye ağırlık verilir. İngiltere’de Hükümetin çift partili olmasının getirdiği rahatlık nedeniyle, sivil toplum örgütleri yasama erkini fazla etkileyebilirler. Bu durumda bürokrasiye, o yasaların çıkarılmasına etkin olan üyeler üzerinde baskı kurmaya başlarlar. Oysa, Amerika’da Temsilciler Meclisi üyeleri daha çok kendi yerel çıkarlarını kollamak ve sağlamakla görevli bir delege seçerek sivil toplum örgütlerini etkileme alanına kolaylıkla girebilirler (Yücekök, 1987: 72).

Hukuki Yolla Etkileme

Sivil toplum örgütleri, bazen de toplumların istem ve sorunlarını siyasal sisteme girdi olarak iletirken, hukuki yolları kullanırlar. Çağdaş demokrasilerde, vatandaşların siyasal sisteme katılımları geniş tutmuştur. Bu katılım, farklı alanların gerektirdiği farklı yöntemlerle siyasal sisteme girdi şeklinde yansımaktadır.

Sivil toplum örgütleri modern devlet yönetiminde hiçte küçümsenemeyecek bir işlev gördükleri kuşku götürmez. ABD’de ‘görünmez hükümet’ ve ‘tahtın arkasındaki erk’ olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle sivil toplum örgütleri siyasetle ne kadar içiçe olduklarını göstermektedirler (Kapani, 1993: 276).

Halk oylaması (Referandum)

Halk oylaması, isteğe bağlı ve zorunlu olmak üzere iki şekilde olur. Herhangi bir konunun siyasal sisteme girdi olarak işlev görmesi ve çıktılarının yasalaşması konusunda, toplumun görüşü alınabilir ya da toplum bunu talep edebilir (Kapani, 1993: 298-299). Yarı doğrudan demokraside, yaygın olarak kullanılan halk oylaması, yasama meclisince yapılan işe çoğu kez yasallık kazandırma amacı güder (Gözübüyük, 2003: 72).

Birtakım yasaların kanunlaşabilmesi için mutlaka halk oyuna sunulması gerekir. Ülkemizde, anayasanın değiştirilmesi sırasında, Cumhurbaşkanı anayasa değişikliklerine ilişkin yasaları bir daha görüşülmek üzere TBMM’ye geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen kanunları, üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu kanunları halk oyuna sunabilir. Yapılan halk oylaması ile anayasa değişikliği de ona göre şekil alır.

Rapor

Rapor, genellikle sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan sorunlu olan alanlarda, sivil toplum örgütlerinin o alan üzerinde yapacakları inceleme sonucunda sorunlara yönelik gerekli teşhis ve tespiti varma işlemidir. Sorunlu alanlarda, araştırma yapıp rapor sunmak demokratik örgütlerin üstlenmeleri gereken bir sorumluluktur. Sosyal sorunlar eninde sonunda siyasete yansımakta ve siyasal istikrarsızlık ekonomik gelişmeyi geciktirmektedir. Sivil toplum örgütleri, demokratikleşme ile ilgili olarak ülkemizdeki

mevcut yapının iyileştirilmesine yönelik olarak “Demokratik Standartların Yükseltilmesi Paketi”, “Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri”, “Memur Yargılaması Hakkında”, “Ombudsman (Kamu Hakemi) Kurumu İncelemesi”, “Dernekler Kanunu Taslağı” ve “Yerel Yönetimler Taslağı” şeklinde değişik raporlar hazırlanmışlar ve kamuoyuna sunulmuşlardır.

İkna Yöntemi

Sivil toplum örgütleri ikna yöntemiyle, üyelerinin ve örgütlerinin çıkarları için siyasi iktidardan istedikleri sonucu alabilmek için onları haklılıklarına inandırmaya, ikna etmeye çalışırlar (Öztekin, 2001: 97). Bu çerçevede, yetkililerle istişare toplantıları düzenleme, bazı araştırma ve raporlar hazırlama yöntemlerini kullanarak haklılıklarını ispatlamaya çalışırlar. Günümüzde bu yol genellikle kullanılmakta, özellikle üst düzey yöneticiler ulusal ya da uluslararası toplantılara katılarak, sivil toplum örgütlerini sivil toplum örgütleri de onları ikna etmeye çalışmaktadır. “Siyasi Partiler Yasası”, “Seçimler, TBMM ve Hükümet Sistemleri”, “Yerel Yönetimler”, “Hukuk Devleti ve Yargı”, “İnsan Hakları” vb. konularda sivil toplum örgütlerince paneller düzenlenerek milletvekillerinden akademisyenlere, yargı mensuplarından sivil toplum örgütlerine kadar farklı kesimleri bir araya getirerek, değişik görüşlerin kamu oyu önünde tartışıldığı platformlar oluşturulmaktadır.

Para ya da Maddi Çıkar Sağlama

Sivil toplum örgütleri maddi çıkar sağlama yöntemi ile siyasal iktidarı iki şekilde etkilemeye çalışırlar. Birincisi, sivil toplum örgütleri, iktidardaki siyasal partiye bağış adı altında para ya da gayri menkul gibi yardımlar yaparak partiyi etkilemeye ve kendisine ekonomik yönden bağlamaya çalışır. İkinci yöntem ise, sivil toplum örgütleri, kendi örgütleri ya da üyeleri ile ilgili olarak yasa teklifleri görüşülürken milletvekillerine, karar alıcılarına çeşitli yollarla ve değişik yöntemlerle para, tatil, daire vb. gibi teklifler götürerek, çıkacak yasa, siyasal, hukuksal ya da yönetsel kararları örgütleri ve üyelerinin çıkarları doğrultusunda değiştirmeye çalışırlar (Öztekin, 2001: 98). Sivil toplum örgütlerinin bu yöntemine “rüşvet” olarak da adlandırılır. Bu yol sivil toplum örgütlerinin her zaman kullanabilecekleri bir yoldur. Özellikle ABD’de başkan, senatör, vali vb. seçimlerinde sivil toplum örgütlerinin büyük mali yardım yaptıkları dile getirilmektedir. Ülkemizde siyasal partilere yapılacak yardımlar yasal bir prosedüre bağlanmıştır. Ancak, uygulamada bu sınırlamalara ne kadar uyulduğu tartışma konusudur.

Kitlesele Eylem Türünde Etkileme

Sivil toplum örgütlerinin genellikle en son başvurdukları, en zor uygulanan, en sakıncalı; ancak, iyi hazırlanıp planlanarak uygulanırsa en iyi sonuç veren baskı yöntemi kitlesele eylemdir. Bu yöntem çoğunlukla, siyasal iktidarlar ile sivil toplum örgütleri arasında önceki yöntemlerle sonuç alınamaması, uzlaşmanın sağlanamaması, bir başka ifade ile, çatışmanın ve inatlaşmanın başladığı durumlarda uygulanır (Öztekin, 2001: 97).

Etkin siyasal katılımın sürdürülebilmesi için bireylerin çağa uygun bilgi ve becerilerle donanmış olmaları gerekir. Bu niteliktir ki, kendiliğinden ve iradi toplulukların oluşumuna yol açabilir (Doğan., 1999: 144). Sivil toplum örgütleri bu tür yöntemleri kullanırken, yöntemler şiddet içerebildiği gibi şiddet içermeyip daha pasif hareketlerle de yapılabilir. Örneğin, Bergama'da siyanürlü altın üretimini protesto eden halk yerel bir güç haline gelmiş ve merkezi hükümetin politikasını değiştirmek için, genellikle şiddet içermeyen bir protesto hareketi yürütmüşlerdir. Gökova'daki enerji santralının devreye girmemesi için yapılan direnişte aynı sürekliliği göstermiştir. İstanbul'daki Park Otel inşaatını durdurup, yükselmesini önlemeye çalışan Ayazpaşa sakinlerinin yerel girişimi de kısmen başarıya ulaşmış bir girişim olmuştur. Yoğun trafiğin olduğu yerlerde karşıdan karşıya güvenli geçiş için yaya geçidi istemleri ile yolu trafiğe kapatan çeşitli yerleşim birimlerinin sakinleri zaman zaman bu yöntemle başvurmuşlardır (Kalaycıoğlu, 1998: 126).

Açlık Grevi

Açlık grevi, kişi ya da grupların, durumlarına dikkati çekmek ve istemlerinin kabul edilmesini sağlamak için başvurdukları pasif direniş eylemidir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1996:3). Açlık grevi, bireyler amaçlarını gerçekleştirebilmek için kendi aralarında anlaşarak yapabilirler. Türkiye'de 1996'nın sonunda, cezaevlerinde yapılan açlık grevi, yönetimi mahkumlarla görüşmeye kadar götürmüştür.

Yürüyüş

Başta sendikalar olmak üzere diğer sivil toplum örgütlerinin çoğunun başvurdukları bir eylem aracıdır. Sivil toplum örgütleri siyasal, ekonomik ve sosyal istemlerini sisteme iletmede başarısız olduklarında kamuoyunu yanlarına almak ya da kamu oyununa karşı kendilerine haksızlık edildiğini göstermek için yürüyüş eylemi yaparlar. Yürüyüş eylemi bazen, rejime yönelik bir tehlike olarak görülen akımlara karşı da yapılabilir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1996: 317). Bu bağlamda sivil toplum örgütlerinin eylemleri her zaman yönetime karşı ya da devlete karşı yapılan bir

eylem değildir. Aksine, siyasal sisteme yönelik tehlike olduğu tahmin edilen girdilere karşı önceden somut destekler verebilirler.

Miting

Sivil toplum örgütlerinin başvurdukları yöntemlerden biri de mitingdir. Mitingden amaç, kamu oyununu ilgili sorunlar karşısında bilgilendirmek ya da duyarlı hale getirmektir. Mitingler, siyasal sisteme karşı girdi niteliğinde olabileceği gibi, destek şeklinde de olabilir. Sivil toplum örgütleri, benimsedikleri ideoloji karşısında yeni bir marjinal akım oluşması halinde miting yaptıkları görülmektedir. Örneğin, bir sendika 1975'te Faşizme karşı mitingler düzenlemiştir. O dönemin sendika genel başkanı, "Faşizm yurdumuz için güncel bir tehlikedir. Asla ve asla faşizme geçit vermeyeceğiz" şeklindeki beyanı, sivil toplum örgütlerinin yeri geldikçe siyasal içerikli mesajlar verdikleri görülmektedir. Başka bir anlatımla maddi, somut ve kendi çıkarlarını korumak yerine geniş anlamda siyasal sistemin hangi ideolojiyi içermemesi gerektiğine yönelik mitingler düzenleyebilmektedirler. Bu eylem türleri siyasal sisteme doğrudan yansımazlar; ancak, iktidarın alacağı kararlarda göz önüne alınacak bir destek şeklinde olabilmektedir.

Sonuç

Sivil toplum örgütleri ile siyasal iktidar arasındaki ilişkiler her zaman muhalifçe değildir. Sivil toplum örgütleri siyasal iktidara yardımcı olabilirler. Bakanlar ve kamu görevlileri, etkili yürütmeyi, rasyonel siyaseti sağlamak için genellikle bilgi gereksinimine ya da bilirkişiye ihtiyaç duyarlar. Siyasal iktidar sürekli bazı işlerin nasıl geliştirilmesi gerektiğini, siyasetin oluşumundaki eksikliği ve araştırma önerilerini, sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle ilişki kurarak öğrenebilirler (Kavanagh and Jones, 1991: 225). Sivil toplum örgütleri siyasal iktidarı etkilemeye çalışırken, bir siyasal partinin amacı olan siyasal iktidarı ele geçirmeyi amaçlamazlar. Sadece o iktidarın alacağı ya da almak üzere olduğu kararları etkilemeye çalışırlar.

Sivil toplum örgütleri, siyasal iktidarı değişik şekillerde etkiler. Bir siyasal parti ile sıkı ilişki içinde bulunarak, o siyasal partinin üyelerinin alacağı kararlarını etkilemeye çalışırlar. Bir sendikanın sürekli bir siyasal partiyi desteklemesi, seçim sürecinde bir siyasal partiyi desteklemeye yönelik faaliyetlerde bulunması, siyasal partilerden kimlerin seçimlerde seçilmesi gerektiği ya da hangi parti üyelerinin seçilmemesi gerektiğini gündemde tutmaları ve yeri geldikçe bazı milletvekili adaylarının seçilmemeleri için "kara liste"ye alınması şeklinde siyasal açıdan siyasal iktidarı etkilemeye çalışırlar. Aynı

zamanda sivil toplum örgütleri kendi üyelerini bir siyasal partiden milletvekili olabilmesi için de aday gösterebilirler.

Sivil toplum örgütleri, siyasal iktidar tarafından alınan ya da alınacak kararların nasıl olması gerektiğini halk oylaması yaparak ve raporlar hazırlayarak iktidarın kararlarını şekillendirmeye çalışırlar. Öte yandan sivil toplum örgütleri, ikna, maddi çıkar sağlama, kitlesel eylem (açlık grevi, yürüyüş, miting) yöntemlerini kullanarak iktidar üzerinde baskı kurabilirler.

Sivil toplum örgütleri hangi siyasal iktidar olursa olsun, doğru kararları doğru, yanlış kararları da yanlış kabul edip o doğrultuda faaliyette bulunmaları gerekir. Bunun ölçütü de sivil toplum örgütlerinin belirli konularda ortak hareket etmeleri olabilir. Tamamen birbirilerinden ayrı ve hatta birbirlerinin karşısı gibi gözükmeleri sivil toplum örgütlerinin gerçek amacından uzaklaştığını gösterir.

KAYNAKÇA

- Akad, Mehmet, (1976), *Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri*, İ.Ü. Yay., İstanbul.
- Akal, C.Bali, (1995), *Sivil Toplumun Tanrısı*, 2. basım., Engin Yayınları, İstanbul.
- Ansiklopedik Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü*, (1992), Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara.
- Atar, Yavuz, (1997), “Çağdaş Demokrasinin Siyasal Boyutu”, *Yeni Türkiye*, Ankara.
- Çaha, Ömer, (1999), *Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi*, İz Yayınları, İstanbul.
- Çam, Esat, (1977), *Siyaset Bilimine Giriş*, İ.Ü. Yay., İstanbul.
- Doğan, İsmail, (2000), *Sivil Toplum Onda Bizde de Var*, Sistem Yayınları, İstanbul.
- Dönmezer, Sulhi, (1990), *Sosyoloji*, 10. Basım, Beta Yayınları, İstanbul.
- Gözübüyük, Şeref, (2003), *Anayasa Hukuku*, Turhan Kitabevi, 12. Basım, Ankara.
- Işıklı, Alpaslan, (1990), *Sendikacılık ve Siyaset*, 4. Basım, İmge Yayınları, Ankara.
- Kalaycıoğlu, Ersin, vd., (1998), *Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam*, (Der. E. Fuat Keyman, Ali Yaşar Sarıbay), Vadi Yayınları., Ankara.
- Kapani, Münci, (1993), *Kamu Hürriyetleri*, 1.Basım, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Kavanagh, Dennis and Jones, Bill, (1991), “Pressure Groups”, *Politics UK*, (Ed. Bill Jones), Cambridge/ Great Britain.
- Kayalar, M.Lütfullah, (1990), “Sivil Toplum Kavramı ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler: Bir Yeni Bakış”, *Türkiye Günlüğü*, Sayı.10, Ankara.
- Keane, John, (1993), *Despotizm ve Demokrasi, Sivil Toplum ve Devlet, Avrupa’da Yani Yaklaşımlar*, (Çev. Levent Köker), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Keane, John, (1994), *Demokrasi ve Sivil Toplum*, (Çev. Necmi Erdoğan), 1.Basım, Ayrıntı

F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi 2006 16 (2)

Yayınları, İstanbul.

Koçak, Mustafa, (2002), *Siyasal Partiler ve Türkiye’de Parti Yasakları*, Turhan Kitabevi, Ankara.

Mardin, Şerif, (1983), “Sivil Toplum”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt. 7, İstanbul.

Öztekin, Ali, (2001), *Siyaset Bilimine Giriş*, 3. Basım., Siyasal Kitabevi, Ankara.

Sarıbay, Ali Yaşar, vd., (1998), *Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam*, (Der. E.Fuat Keyman, A.Yaşar Sarıbay), Vadi Yayınları, Ankara.

Tosun, Gülgün Erdoğan, (2001), *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet Sivil Toplum İlişkisi*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Turan, İlter, (1986), *Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar*, TDS., İstanbul.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi (I), (1996)Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yay., İstanbul.

Westin, Alan F. (Ed.), (1962), *The Uses of Power (7 cases in American Politics)*, Harcourt.

Yerasimos, Stefanos, vd., (2001), *Türkiye’de Sivil Toplum ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yücekök, Ahmet N., (1987), *Siyasetin Toplumsal Tabanı*, A.Ü.S.B.F.Yay., Ankara.